

הרב קוק - איך משלבים בין ההפכים?

תורתו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק היא רחבה ונוגעת לתחומים רבים. הרב קוק עסק בפרשנות ובהלכה, בהגות ובמחשבה ובכולם כתב ספרים רבים. לעיתים נראה כי ישנן מחלוקות בתוך דבריו של הרב קוק, בשיעור זה ננסה לבחון האם מה שנראה לעינינו כמחלוקת יכול להתפרש באופן נוסף. שיעור זה מבוסס על מקורות מדברי הרב, וכן על חוברת "המוסר במבחן התורה" בהוצאת עמותת יסודות ועל שיעורו של הרב תמיר גרנות "[הרב קוק - בין התבדלות לחברותיות](#)" המופיע באתר ישיבת הר עציון.

מטרת השיעור:

הבנת תפיסתו של הרב קוק ביחס לחלוצים, הכרה במורכבותה של תפיסה זו, ניסיון להכילה על רבדים אחרים בחיינו.

פתיחה:

התבוננו בתמונתו של הרב קוק:

- מהם המאפיינים הבולטים בתמונה?
- על סמך בגדיו, לאיזו קבוצה בחברה הישראלית בת זמננו הייתם משייכים אותו?

כעת התבוננו בתמונותיהם של תלמידי הרב קוק:

עזריאל קרליבך- עורכו הראשון של העיתון ידיעות אחרונות (צלם: זולטן קלוגר. מקור: ויקיפדיה)

הרב שאול ישראלי (מקור: ויקיפדיה)

- מהו המאפיין הבולט בכל תמונה?
 - האם תוכלו לשייך את האדם המופיע בה לקבוצה בחברה הישראלית?
 - חישוב: מה יכול להסביר את הפער שבין הרב לתלמידיו?
- כפי שניכר לעין, ישנו שוני בין תלמידי הרב קוק, בשיעור זה ננסה להציע שהשוני נובע מתוך תורתו של הרב קוק שהיתה מורכבת ורבת פנים.

הרב קוק חי בתקופה סוערת ומרתקת בתולדות עמנו, היתה זו תקופת [העליה השניה](#) בה עלו חלוצים לארץ במטרה להפריח את השממה. רבים מאותם חלוצים באו ממשפחות שומרות תורה ומצוות ואף הם היו כאלה עד שהחליטו לעזוב את דרך התורה ולהשקיע את כל מרצם וכוחם ביישוב הארץ. הרב קוק פרסם מספר דברים על אותם חלוצים: במאמרו "מאמר הדור" כתב עליהם הרב קוק:

מוזר הוא הדור הזה, שובב הוא, פראי הוא אבל גם נעלה ונשא ... נמצא כי מעבר מזה "חוצפא ישגא, אין הבן מתביש מאביו, נערים פני זקנים ילבינו", ולעומת זה - רגשי החסד, היושר, המשפט והחמלה עולים ומתגברים, הכח המדעי והאידיאלי פורץ ועולה. חלק גדול מהדור הצעיר איננו חש כל כבוד לכל מה שהורגל, לא מפני שאופלה נפשו, לא מפני שנשפל מאותו הגבול, שהחק והמשפט עומדים עליו בדעה ההמונית הרגילה, כי אם מפני שעלה...עד שנדמה לו שהכל הוא שפל הרבה מערכו. הוא נתגדל ועלה בפעם אחת, הצרות מרקוהו, שטפוהו, נתנו לו לב-מתנה ומח הוגה, מחדש, ועף, ולא יוכל לעמוד בשפל. כנפים עשה לו רוחו ובמרומים ימריא, ושם לא נתנו לו עדיין את חפצו."

- על פי הקטע הנ"ל מהן התכונות המאפיינות את הדור?
- מדוע הם עזבו את הדברים עליהם חונכו?
- נסו לנסח בשפתכם מה חושב עליהם הרב קוק?

אולם במקום אחר כתב הרב קוק דברים שונים מאד. היה זה בבואו להספיד שומרים שנהרגו בעת שהגנו על אחד הישובים היהודים. מצד אחד הוא מתאבל על מותם בהגנה על עמם, אך בו בזמן גם מזכיר לציבור שמדובר באנשים שעזבו את דרך התורה ועל כן הוא כותב דברים חריפים מאד:

אחים חביבים - שנאים, נשמות קדושות - משוקצות כטומאת הנדה. אוי מה היה לנו! והאומה העזה שבאומות קנאית היא ונוקמת, נוקמת היא בקנאה קשה כשאל מעוכרי חייה, לא תשא פני כל, את אחיה לא תכיר ואת בניה לא תדע. עוד חי בלבה קול הכרוז של הרועה הראשון: "כה אמר ד' אלהי ישראל, שימו איש חרבו על ירכו, עברו ושובו משער לשער במחנה, והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו". יודעת היא האומה, בידיעה פנימית, אינסטינקטיבית, שאינה חסרה גם אצל בעלי החיים כולם, ש"הפורשים מדרכי ציבור, שהם כבני חורין לעצמן כבני בלי דת" (לשון השו"ע), ממיתים הם את נשמתה, נוטלים הם ממנה את המזון המחיה אותה, המשיב את רוחה, - והם הם הנם אויביה, אויבי נשמתה, שונאיו של מקום, שונאי ד' אלהי ישראל השוכן בקרבה, שהוא אל-חייה. ובזעם תקפץ רחמיה, למען עמדתה וקיומה, - כדי להחזיק את נשמתה לדור דורים. (על במותינו חללים, אגרות הקודש)

- נסחו בשפתכם את דבריו של הרב קוק על החלוצים לפי קטע זה?
- מהו חש ביחס אליהם?
- האם ניתן ליישב קטע זה עם הקטע הקודם שלמדנו?

לא אחת בהתייחסות לרעיון עולות דעות שונות, מחשבות שונות שהינן לעיתים נדמות כסותרות, כך גם מעשיהם של אנשים הם שונים. אך הרב קוק מציע דרך מעניינת. הוא מציע לנו לחפש את נקודות הקרבה שבין הצדדים השונים על ידי הבנת המניעים שלהם.

כלל גדול אומר לכבודו, שההשקפה היותר מאירה בענייני אמונות ודעות, כמו בכל עניינים נשגבים, היא לצאת מהחוג הצר, שבו נמצאים שיטות מחלוקות... ולבוא עד מרום הפסגה, שמשם נשקפות כל הדעות בשרשו, איך שכולן עולות למקום אחד..." (אגרת ע"ס (אגרות הראי"ה, כרך א', עמ' פ"ד)

על מנת להבין את הדברים נבחן זאת דרך סיפור לדוגמא -
דני ומיטל הלכו להם יום אחד ברחוב ולפתע נתקלו בחור צעיר מקבץ נדבות.
דני פתח את ארנקו ונתן לקבצן כסף.
מיטל לעומתו לא נתנה. כשהמשיכו בדרכם שאל דני את מיטל מדוע לא נתנה את כסף לעני, ומיטל ענתה "אני חושבת שהוא צריך לצאת ולחפש עבודה. אם אתן לו כסף לא אעזור לו אלא אפגע בו".

- מה היתה נקודת השוני שבין דני למיטל? מהי נקודת הדמיון? לאור מה שלמדנו -איזו מן הנקודות גוברת בעיניו של הרב קוק?
- האם כשיש מחלוקת יש להניח בהכרח שצד אחד הוא הנכון והשני בהכרח מוטעה? האם ישנה דרך אחרת בה ניתן לפתור את הדברים?
- מהי הצעתו של הרב קוק לפתרון מחלוקות? האם על ידי מחיקת דעה אחת או שבדרך אחרת? כיצד אתם מציעים לנהוג כאשר ישנן מחלוקות או סתירות בין דעות?

ביצוע הבנה:

נסו לחשוב על מקרה שארע לכן בו התווכחתם עם מישהו, כיצד הייתם יכולים ליישב את המחלוקת תוך שימוש בעצתו של הרב קוק?